

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานของเกษตรกร
กรณีศึกษา อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

(A study on factors impacting on farmer' willingness to pay for irrigation water fee: A case study in
Huai Krachao District Kanchanaburi Province)

กัญญา พรหมประพันธ์, สมชาย ดอนเจดีย์*

ภาควิชาวิศวกรรมชลประทาน คณะวิศวกรรมศาสตร์ กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

บทคัดย่อ

น้ำถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อภาคการเกษตรของประเทศไทยเป็นอย่างมาก และมักเกิด
สภาวะการฉีกขาดของการขาดแคลนน้ำเป็นประจำทุกปี เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีระดับ
รุนแรงมากขึ้น ประกอบกับพฤติกรรมการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยของเกษตรกร จนกระทั่งหน่วยงานทั้งภาครัฐและ
เอกชนออกมาตรการบังคับให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาและความเดือดร้อนที่จะทวีความรุนแรงมาก
ขึ้นเรื่อยๆ อย่างไรก็ตามเกษตรกรมักไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำชลประทาน
การเก็บค่าชลประทานควรถูกนำมาใช้ เพื่อที่จะทำให้เกษตรกรมีวินัยและใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ของ
การศึกษานี้คือเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานของเกษตรกร กรณีศึกษา อำเภอห้วย
กระเจา จังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษาเปรียบเทียบเกษตรกรที่อยู่ในและนอกเขตชลประทาน จากการศึกษาทำให้
ทราบว่าเกษตรกรที่อยู่นอกเขตชลประทานนั้นมีแนวโน้มของความเต็มใจที่จะจ่ายค่าชลประทานที่มากกว่า
เกษตรกรที่อยู่ในเขตชลประทาน จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรนอกเขตชลประทานยอมจ่ายค่าชลประทานร้อยละ
82 ในขณะที่เกษตรกรในเขตชลประทานยอมจ่ายร้อยละ 53 โดยยินยอมจ่ายค่าชลประทานในอัตราต่ำสุดที่
2-5 บาท/ไร่/ปี และอัตราสูงสุดอยู่ที่ 100 บาท/ไร่/ปี สำหรับเกษตรกรในเขตพื้นที่ชลประทาน ส่วนเกษตรกรที่อยู่
นอกเขตชลประทานเต็มใจที่จะจ่ายค่าชลประทานในอัตราต่ำสุดที่ 1-5 บาท/ไร่/ปี และอัตราสูงสุดอยู่ที่ 500 บาท/ไร่/ปี
ปัจจัยที่ทำให้อัตราค่าชลประทานต่างกันเนื่องจาก ลักษณะการนำน้ำเข้าพื้นที่การเกษตร สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน
และชนิดพืชที่ปลูก

คำสำคัญ: ชลประทาน ประสิทธิภาพการใช้น้ำ การชลประทาน

บทนำ

น้ำถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อภาคการเกษตรของประเทศไทยเป็นอย่างมาก และมักจะเกิดสภาวะการฉีกขาดของการขาดแคลนน้ำเป็นประจำทุกปี เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีระดับชั้นรุนแรงมากขึ้น ประกอบกับพฤติกรรมการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยของเกษตรกร จนกระทั่งหน่วยงานทั้งภาครัฐออกมารณรงค์ให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาและความเดือดร้อนที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ หรือประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรลดการปลูกบางอย่างในช่วงหน้าแล้งที่ต้องใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกในปริมาณที่มาก เช่น การทำนา เป็นต้น อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังคงที่จะฝืนคำแนะนำดังกล่าว ดังนั้นในการจัดการปัญหาดังกล่าวนี้ภาครัฐได้พยายามจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม แต่มาตรการดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำเนื่องด้วยปริมาณการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี (อชนี วรรณมาศ 2548) แต่ในภาวะปัจจุบันการจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมมีความเป็นไปได้ยากโดยเฉพาะแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เนื่องจากมีงบประมาณในการลงทุนสูงและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำชลประทานเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้ แต่ต้องมีเครื่องมือที่ดีพอที่จะทำให้เกษตรกรที่ดีจะช่วยกันเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ เช่น การรณรงค์ในภาครัฐ ภาคเอกชน การชี้ให้เห็นถึงสภาวะของน้ำเพื่อการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัด และเครื่องมือ อีกอย่างหนึ่งที่ถูกกล่าวถึง คือการเก็บค่าชลประทานและรัฐสามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้ เลยจากพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2518 เปิดโอกาสให้ทางราชการ

สามารถจัดเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน ไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทาน โดยออกเป็นกฎกระทรวง กำหนดระเบียบและวิธีในการจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทานหรือตลอดจนการยกเว้น ลดหย่อน หรือวิธีการผ่อนชำระค่าชลประทาน อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรมาให้เรียกเก็บได้ไม่เกินร้อยละห้าบาทต่อปี อัตราค่าชลประทานสำหรับการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา หรือกิจการอื่นๆ ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละห้าสิบบาท (กรมชลประทาน 2534) ในทางปฏิบัติไม่สามารถนำพระราชบัญญัตินี้มาใช้ได้กับภาคการเกษตรเนื่องจากเกษตรกรคิดว่าสามารถใช้น้ำได้อย่างไม่จำกัด โดยไม่มีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นเป็นต้นทุนในการผลิตพืชผลทางการเกษตร จึงทำให้มีการใช้น้ำอย่างไม่ประหยัด และไม่มีประสิทธิภาพ Moore และคณะ (1994) พบว่าการจัดเก็บค่าชลประทานเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ทำให้ผู้ใช้น้ำในภาคการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีในการผลิตรวม ปรับเปลี่ยนชนิดของพืชที่ปลูกให้สอดคล้องกับสภาวะขาดแคลนน้ำ ดังนั้นหากการจัดเก็บค่าชลประทานในภาคการเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ตามในการกำหนดอัตราค่าชลประทานไม่สามารถกำหนดเป็นอัตราเดียวกันได้ทั่วประเทศ เนื่องจากต้นทุนในการดำเนินงานของแต่ละโครงการแตกต่างกัน และรายได้ จากการเกษตรของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน หรือแม้กระทั่งในพื้นที่โครงการเดียวกันการเก็บค่าน้ำชลประทานก็ยังคงต้องแบ่ง

อัตราการเก็บค่าชลประทานระหว่างในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้าน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานของเกษตรกร กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในเขตรับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน และมีพื้นที่การเกษตรทั้งในเขตและนอกเขตชลประทานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการจัดเก็บค่าชลประทาน

พื้นที่ศึกษา

อำเภอห้วยกระเจา ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลดอนแสลบ ตำบลสระลงเรือ และตำบลไผ่สี มีลักษณะเป็นที่ราบและป่าเขา เหมาะสำหรับการเกษตร เลี้ยงสัตว์ สภาพของดิน เป็นดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง เนื่องจากพื้นที่แห้งแล้งไม่มีคลองชลประทานในบางพื้นที่ ฤดูร้อนอากาศร้อนและแห้งแล้ง ฤดูฝนมีปริมาณน้ำฝนน้อยและฝนไม่ตกตามฤดูกาล ฤดูหนาวอากาศจะหนาวเย็น โดยอำเภอห้วยกระเจานั้นเป็นพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบ ของ ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน ตั้งอยู่ที่ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ทั้งหมด 105,401 ไร่ พื้นที่ชลประทาน 86,917 ไร่ โดยมีพื้นที่จัดรูปที่ดิน 28,222 ไร่ พื้นที่คูน้ำ 40,082 ไร่ พื้นที่ไม่มีการพัฒนาในแปลงนา 7,196 ไร่ และพื้นที่รับประโยชน์จากฝั่งซ้ายของคลองส่งน้ำ 1 ซ้าย 11,417 ไร่ มีกลุ่มผู้ใช้น้ำพื้นฐาน 166 กลุ่ม สมาชิก 3,998 คน มีกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน 8 กลุ่ม สมาชิก 3,041 คน แบ่งออกเป็น 10 โซน

รูปที่ 1 พื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษานี้มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานของเกษตรกร กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรีได้ดำเนินการโดยแบบสอบถามเชิงสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับข้อมูลโดยตรงจากเกษตรกร และมีความถูกต้องสูงกว่าการแจกแบบสอบถามแบบอื่น (รศ.อมรรัตน์ รศ.มานพ รศ.นฤมล และคณะ)

การสุ่มเลือกจำนวนประชากรศึกษา

กรณีทราบจำนวนประชากร และประชากรมาก

ตามวิธีของ Taro Yamane, 1973 (สุรพงษ์ พวงคต, 2553)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

e คือ คลาดเคลื่อนเคลื่อนของกลุ่ม

ตัวอย่าง เช่น

ระดับความเชื่อมั่น 90% สัดส่วน
ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.10

ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วน
ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

ระดับความเชื่อมั่น 99% สัดส่วน
ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.01

และจากการข้อมูลสถิติประชากรของกรมการปกครองทำให้ทราบว่า จำนวนประชากรในตำบลดอนเสลบล อำเภอห้วยกระเจา ในปี 2556 มีทั้งหมด 12,117 คน หรือ 3,542 ครัวเรือน และจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่จำนวน 60 ครัวเรือน (เนื่องจากมีความจำกัดเรื่องเวลา) จะทำให้พบว่า มีระดับความเชื่อมั่นที่คำนวณหาได้จากสูตร (Taro Yamane)

$$60 = \frac{3,542}{1 + 3,542e^2}$$

$$e = 0.13$$

เพราะฉะนั้นจากการเก็บตัวอย่าง 60 ครัวเรือน ของเกษตรกรที่ใช้น้ำชลประทาน มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.13 แสดงว่ามีระดับความเชื่อมั่นที่ 87 % ในการเก็บตัวอย่างทำงานวิจัยนี้

ส่วนระดับความเชื่อมั่นในการเก็บตัวอย่างของเกษตรกรที่ไม่ได้ใช้น้ำชลประทานจากการข้อมูลสถิติประชากรของกรมการปกครองทำให้ทราบว่า จำนวนประชากรในตำบลสระลงเรือ อำเภอห้วยกระเจา ในปี 2556 มีทั้งหมด 7,529 คน หรือ 2,443 ครัวเรือน และจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่จำนวน 60 ครัวเรือน (เนื่องจากมีความจำกัดเรื่องเวลา) จะทำให้พบว่า มีระดับความเชื่อมั่นที่คำนวณหาได้จากสูตร (Taro Yamane) (1973)

$$60 = \frac{2,443}{1 + 2,443e^2}$$

$$e = 0.13$$

เพราะฉะนั้นจากการเก็บตัวอย่าง 60 ครัวเรือน ของเกษตรกรที่ไม่ได้ใช้น้ำชลประทาน มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.13 แสดงว่ามีระดับความเชื่อมั่นที่ 87 % ในการเก็บตัวอย่างทำงานวิจัยนี้

โดยแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) คือการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถาม และวิธีการ สัมภาษณ์ อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้า มีการดำเนินงานแบบ เป็นทางการภายใต้กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานเดียวกันได้กำหนดออกเป็นโดยชุดคำถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วนประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ส่วนข้อมูลทั่วไป เป็นส่วนที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อที่จะได้ทราบว่าผู้ตอบแบบสอบถามนั้นมีสถานะอะไรบ้าง
2. ส่วนของสภาพการใช้น้ำของกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่เขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน
3. ส่วนเศรษฐกิจและสังคม เป็นข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของเกษตรกร
4. ส่วนของความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทาน

ขั้นตอนการสัมภาษณ์

1. แนะนำตนเอง เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ทราบและคุ้นเคย
2. สร้างบรรยากาศกันเอง เริ่มจากพูดคุยอุ่นเครื่องก่อนและสนทนาด้วยอิถยาศัยที่ดี
3. จดข้อมูลการสนทนาของผู้สัมภาษณ์ตามแบบโครงสร้าง

a) เกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในเขตชลประทาน b) เกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทาน

รูปที่ 2 ลักษณะการสัมภาษณ์เกษตรกร

ผลการการศึกษา

ลักษณะทางสังคมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร 60 ครัวเรือน เรื่องการศึกษาขั้นสุดท้ายของเกษตรกร พบว่า มีเกษตรกรจำนวน 31 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 51.67 ที่จบการศึกษาขั้นสุดท้าย ประถมตอนต้น (ป.4) เกษตรกรจำนวน 19 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.67 ที่จบการศึกษาขั้นสุดท้าย ประถมตอนปลาย(ป.6) เกษตรกรจำนวน 4 ครัวเรือน หรือ คิดเป็นร้อยละ 6.67 ที่จบการศึกษาขั้นสุดท้าย ม.ต้น เกษตรกรจำนวน 5 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.33 ที่จบการศึกษาขั้นสุดท้าย ม.ปลาย และมีเกษตรกรจำนวน 1 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.67 ที่จบการศึกษาขั้นสุดท้าย ปริญญาตรี

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรทั้ง 60 ครัวเรือน พบว่า เกษตรกร 18 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 30 ที่เคยได้รับการอบรมทางการเกษตร เกษตรกร 42 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 70 ที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางการเกษตรเลย

และจากการสัมภาษณ์เกษตรกรว่าท่านทราบเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องน้ำหรือไม่ จะพบว่า เกษตรกรจำนวน 60 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 100 ที่ไม่ทราบเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องน้ำ

ลักษณะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานจำนวน 60 ครัวเรือน พบว่า เกษตรกรทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนาเป็นหลัก โดยรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจากการทำการเกษตร ประมาณ 50,843.53 บาท/เดือน หรือ 610,122.3 บาท/ปี รายจ่ายจากการทำการเกษตร ประมาณ 7940.19 บาท/ไร่ หรือ 215,042.92 บาท/ปี โดยช่วงรายได้ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรจำนวน 8 ครัวเรือน มีรายได้ต่ำกว่า 10000 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 5 ครัวเรือน มีรายได้อยู่ในช่วง 10,000-14,999 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 14 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 15,000-29,999 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 5 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 30,000-39,999 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 8 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 40,000-49,999 บาท/เดือน และ เกษตรกรจำนวน 20 ครัวเรือน ที่มีรายได้ตั้งแต่ 50000 บาท/เดือน ขึ้นไปโดยหนี้สินของเกษตรกรเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 164,500 บาท ซึ่งมาจาก ธ.ก.ส. กองทุนหมู่บ้าน และ แหล่งกู้เงินอื่นๆ

ลักษณะการถือครองที่ดินตามกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ

ลักษณะการถือครองที่ดินตามกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรที่ใช้ทำการเกษตรทั้ง 60 ครัวเรือน รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมด 1,115 ไร่ และ พื้นที่เช่าเพื่อทำการเกษตรคิดเป็นทั้งหมด 607 ไร่ โดยจะเสียค่าเช่าที่ดินอยู่ในช่วงราคา 1,000-2,500 บาท/ไร่/หน

ลักษณะการนำน้ำเข้าพื้นที่ของเกษตรกรที่ใช้น้ำชลประทาน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรทั้ง 60 ครัวเรือน จะพบว่าเกษตรกรทั้งหมดประกอบอาชีพ

ทำนาเป็นรายได้หลักของครอบครัวโดยมีการนำน้ำเข้าพื้นที่ลักษณะดังนี้

วิธีการนำน้ำเข้าพื้นที่การเกษตร	ที่นา (จำนวนครัวเรือน)
1.สูบน้ำจากแปลงตนเองได้เลย	6
2.สูบน้ำจากคลอง/คู ผ่านแปลงคนอื่นแล้วเข้าพื้นที่ตนเอง	1
3. ปล่องน้ำจากคลอง/คู ให้ไหลเข้าแปลงได้เลย	53
4.ปล่องน้ำจากคลอง/คู ผ่านแปลงคนอื่นแล้วเข้าพื้นที่ตนเอง	0
รวม	100

ลักษณะทางสังคมของเกษตรกรผู้ที่ไม่ได้ใช้น้ำชลประทาน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร 60 ครัวเรือน เรื่องการศึกษาขั้นสุดท้ายของเกษตรกร พบว่า มีเกษตรกรจำนวน 41 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 68.33 ที่จบการศึกษาขั้นสุดท้าย ประถมตอนต้น (ป.4) เกษตรกรจำนวน 10 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.67 ที่จบการศึกษาขั้นสุดท้าย ประถมตอนปลาย(ป.6) เกษตรกรจำนวน 1 ครัวเรือน หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.67 ที่จบการศึกษาขั้นสุดท้าย สูงกว่า ป.ตรี เกษตรกรจำนวน 3 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 5 ที่ไม่ได้ศึกษา

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรทั้ง 60 ครัวเรือน พบว่า เกษตรกร 10 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.67 ที่เคยได้รับการอบรมทางการเกษตร เกษตรกร 50ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 83.33 ที่ไม่เคยได้รับการอบรมทางการเกษตรเลย

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรว่าท่านทราบเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องน้ำหรือไม่ จะพบว่าเกษตรกรจำนวน 57 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 95 ที่ไม่ทราบเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องน้ำและเกษตรกรจำนวน 3 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ5 ที่ทราบเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องน้ำ

ลักษณะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ที่ไม่ได้ใช้น้ำชลประทาน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานจำนวน 60 ครัวเรือน พบว่า เกษตรกรทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำไร่ อ้อย ทำไร่มันสำปะหลัง เป็นหลัก โดยรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจากการทำการเกษตร ประมาณ 10,821.19 บาท/เดือน หรือ 129,854.33 บาท/ปี รายจ่ายจากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน ประมาณ 3803.58 บาท/ไร่ หรือ 85,461.42 บาท/ปี โดยช่วงรายได้ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรจำนวน 16 ครัวเรือน มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 4 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 1,000-1,999 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 7 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 2,000-2,999 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 7 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 3,000-4,999 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 7 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 5,000-9,999 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 8 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 10,000-14,999 บาท/เดือน เดือน เกษตรกรจำนวน 3 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 15,000-29,999 บาท/เดือน เกษตรกรจำนวน 5 ครัวเรือน มีรายได้ในช่วง 30,000-49,999 บาท/เดือน และเกษตร จำนวน 3 ครัวเรือน ที่มีรายได้ ตั้งแต่ 50,000 บาท /เดือน ขึ้นไป โดยหนี้สินของเกษตรกรเฉลี่ยต่อครัวเรือน

ประมาณ 133,090 บาท ซึ่งมาจาก ธ.ก.ส, กองทุนหมู่บ้าน และ แหล่งกู้เงินอื่นๆ

ลักษณะการนำน้ำเข้าพื้นที่ของเกษตรกรที่ไม่ได้ใช้น้ำชลประทาน

วิธีการนำน้ำเข้าพื้นที่การเกษตร	จำนวนครัวเรือน
เกษตรกรที่ปลูกข้าวอย่างเดียว	45
ใช้น้ำฝนอย่างเดียว	34
ใช้ทั้งน้ำฝนและน้ำในบ่อ खुดของตัวเอง	9
ใช้ทั้งน้ำฝนและสูบน้ำจากคลองชลประทาน	2
ใช้ทั้งน้ำฝนและสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำ	1
เกษตรกรที่ปลูกทั้งข้าวและอ้อย	13
ใช้น้ำฝนอย่างเดียว	12
ใช้ทั้งน้ำฝนและน้ำในบ่อ खुดของตัวเอง	1
ใช้ทั้งน้ำฝนและสูบน้ำจากคลองชลประทาน	0
ใช้ทั้งน้ำฝนและสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำ	0
เกษตรกรที่ปลูกทั้งข้าวและมันสำปะหลัง	1
ใช้น้ำฝนอย่างเดียว	0
ใช้ทั้งน้ำฝนและน้ำในบ่อ खुดของตัวเอง	0
ใช้ทั้งน้ำฝนและสูบน้ำจากคลองชลประทาน	1
ใช้ทั้งน้ำฝนและสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำ	0
รวม	60

ลักษณะการถือครองที่ดินตามกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรที่ไม่ได้ใช้น้ำ

ลักษณะการถือครองที่ดินตามกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรที่ใช้ทำการเกษตรทั้ง 60 ครัวเรือน รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมด 1,242 ไร่ และ พื้นที่เช่าเพื่อทำการเกษตรคิดเป็นทั้งหมด 507 ไร่ โดยจะเสียค่าเช่าที่ดินอยู่ในช่วงราคา 300-900 บาท/ไร่/ปี

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดเก็บค่าชลประทานของเกษตรกร

ความคิดเห็นของเกษตรกรที่ไม่ได้ใช้น้ำชลประทานเกี่ยวกับความต้องการแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำจะพบว่าเกษตรกรส่วนมาก 37 ครัวเรือน หรือ ร้อยละ 61.67 ต้องการให้จัดหาทั้งแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำให้เข้าถึงพื้นที่และเกษตรกรส่วนมากจำนวน 57 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 95 ให้เห็นว่าควรจะเป็นกรมชลประทาน ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ดูแลเรื่องการจัดหาและดูแลแหล่งน้ำ

ความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานเมื่อกำหนดข้อสมมุติในลักษณะที่ว่าหากมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อเข้ามาดูแลบริหารจัดการน้ำชลประทานเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการน้ำทางการเกษตรได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ หากมีหน่วยงานดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว กำหนดให้ท่านต้องจ่ายค่าน้ำชลประทาน ภายใต้รายได้ที่ท่านมีอยู่ เพื่อนำเงินดังกล่าวไปใช้ในการบริหารจัดการน้ำพบว่า เกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานมีความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานจำนวน 32 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 53.33 โดยจ่ายในรูปแบบเงินสด และเกษตรกรจำนวน 28 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 46.67 ที่ไม่เต็มใจจะจ่ายค่าน้ำชลประทาน ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้ใช้น้ำชลประทานจะพบว่า เกษตรกรจำนวน 49

ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 81.67 เต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานโดยจ่ายในรูปแบบเงินสด และเกษตรกรจำนวน 11 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 18.33 ที่ไม่เต็มใจจะจ่ายค่าน้ำชลประทาน

เกษตรกรที่ใช้น้ำชลประทานเต็มใจจะจ่ายทั้งหมด 32 ครัวเรือนจะยอมจ่ายในอัตราต่างๆ ดังนี้ เกษตรกรจำนวน 16 ครัวเรือน หรือคิดเป็น ร้อยละ 50 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 1-5 บาท/ไร่/ปี เกษตรกรจำนวน 11 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.38 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 10-50 บาท/ไร่/ปี เกษตรกรจำนวน 2 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.25 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 100-500 บาท/ไร่/ปี เกษตรกรจำนวน 1 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.13 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 10-50 บาท/ไร่/ฤดู เกษตรกรจำนวน 1 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.13 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 100-500 บาท/ไร่/ฤดู เกษตรกรจำนวน 1 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.13 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 1 บาท/ลบ.ม./ปี โดยที่เกษตรกรจำนวน 23 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 71.87 ยอมจ่ายหลังฤดูการเก็บเกี่ยว และเกษตรกรจำนวน 9 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 28.13 ยอมจ่ายปีละครั้ง

เกษตรกรที่ไม่ได้ใช้น้ำชลประทานเต็มใจจะจ่ายทั้งหมด 49 ครัวเรือน จะยอมจ่ายในอัตราต่างๆดังนี้ เกษตรกรจำนวน 27 ครัวเรือน หรือคิด เป็นร้อยละ 55.10 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 2-5 บาท/ไร่/ปี เกษตรกรจำนวน 10 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 20.41 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 10-50 บาท/ไร่/ปี เกษตรกรจำนวน 6 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.24 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 50-100 บาท/ไร่/ปี เกษตรกรจำนวน 2 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.08 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 1-5 บาท/ไร่/ฤดู

เกษตรกรจำนวน 4 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.16 ที่เต็มใจจะจ่ายในช่วงราคา 10-50 บาท/ไร่/ฤดู โดยที่เกษตรกรจำนวน 35 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 71.43 ยอมจ่ายหลังฤดูการเก็บเกี่ยว และเกษตรกรจำนวน 14 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 28.57 ยอมจ่ายปีละครั้ง

วิธีการชำระค่าน้ำชลประทานของเกษตรกรที่ใช้น้ำชลประทานและไม่ได้ใช้น้ำชลประทานมีความคิดเห็นส่วนใหญ่ตรงกันคือ เลือกที่จะชำระค่าชลประทานกับพนักงานโดยตรงและมีเกษตรกรส่วนน้อยที่มีความคิดเห็นว่า ควรจะชำระค่าชลประทานกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) และเกษตรกรมีความคิดเห็นส่วนมากตรงกัน คือ อยากจะให้กรมชลประทาน เข้ามาทำหน้าที่ดูแลบริหารการจัดเก็บค่าน้ำชลประทานโดยให้เหตุผลว่าจะได้รับน้ำใช้เพื่อทำการเกษตรอย่างเพียงพอ

สรุปและข้อแนะนำ

จากการศึกษาจะพบว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทานนั้นมีความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานมากกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในเขตชลประทาน มีลักษณะการจ่ายแบบ **บาท/ไร่/ปี คิดเป็นร้อยละ 87.76 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าน้ำชลประทาน** โดยยินดีจะจ่ายในราคา 2-5 บาท/ไร่/ปี คิดเป็นร้อยละ 55.10 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกอ้อยหรือมันสำปะหลังจะมีค่าการลงทุนสูงจึงยอมที่จะจ่ายในราคาต่ำ ส่วนเกษตรกรที่ปลูกข้าวจะขายผลผลิตน้อยเนื่องจากเก็บไว้ทำพันธุ์และบริโภค เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการนำน้ำมาใช้ทำการเกษตรเช่น สูบน้ำจากบ่อขุด เกษตรกรมีภาระหนี้สินหลายแห่ง เป็นต้น

ยีนดีที่จะจ่ายในราคา 10-50 บาท/ไร่/ปี คิดเป็นร้อยละ 20.41 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจาก เกษตรกรไม่มีภาระเนื่องจากการเช่าพื้นที่ทำการเกษตร ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการนำน้ำมาใช้ทำการเกษตร(รอน้ำฝนอย่างเดียว) เกษตรกรที่ปลูกข้าวสามารถนำผลผลิตที่เหลือจากการเก็บไว้ทำพันธุ์และบริโภคมาขายเป็นเงินได้เป็นต้น

ยีนดีที่จะจ่ายในราคา 100 บาท/ไร่/ปี คิดเป็นร้อยละ 12.24 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจาก เกษตรกรมีพื้นที่มากส่วนใหญ่จะปลูกพืชสองชนิด เช่น ข้าวและอ้อย ข้าวและมัน จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้มากและก็มีหนี้สินมากจากการกู้ยืม จึงอยากได้น้ำเพื่อมาช่วยเพิ่มรายได้

เกษตรกรที่มีลักษณะการจ่ายแบบ **บาท/ไร่/ฤดู คิดเป็นร้อยละ 12.24 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าน้ำชลประทาน** โดยยีนดีที่จะจ่ายในราคา 2-50 บาท/ไร่/ฤดู คิดเป็นร้อยละ 12.24 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจากเกษตรกรมีการลงทุนทางการเกษตรสูงกว่า 3,000 บาท/ไร่ จึงยอมเสียเงินมากเพื่อแลกกับการได้ใช้น้ำชลประทาน

ส่วนเกษตรกรที่คิดเป็น ร้อยละ 18.33 ของเกษตรกรทั้งหมด 60 ครัวเรือน ที่ไม่เต็มใจจะจ่ายค่าน้ำชลประทาน ให้เหตุผลว่า น้ำชลประทานเป็นของหลวงน่าจะได้ใช้ฟรี ไม่อยากเพิ่มภาระ ปัจจุบันก็ไม่เห็นมีการเก็บค่าน้ำของคนที่ใช้ น้ำชลประทานเป็นต้น

เกษตรกรที่อยู่ในเขตชลประทานที่เต็มใจจะจ่ายค่าน้ำชลประทาน มีลักษณะการจ่ายแบบ **บาท/ไร่/ปี คิดเป็นร้อยละ 90.63 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าน้ำชลประทาน**

โดยยีนดีจะจ่ายในราคา 1-5 บาท/ไร่/ปี คิดเป็น ร้อยละ 50 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจาก เกษตรกรมีต้นทุนในการทำนาสูง พื้นที่ได้รับน้ำเพียงพอทั้ง 2 ฤดู เนื่องจากอยู่ต้นคลองส่งน้ำและต้นคูส่งน้ำ เกษตรกรมีพื้นที่น้อยกว่า 10 ไร่ มีผลผลิตที่เหลือจากการเก็บไว้ทำพันธุ์และไว้บริโภคเพื่อนำไปขายเป็นจำนวนน้อย มีภาระหนี้สิน เกษตรกรสามารถปล่อยน้ำเข้าแปลงได้เลย เป็นต้น

ยีนดีที่จะจ่ายในราคา 10-50 บาท/ไร่/ปี คิดเป็นร้อยละ 34.38 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจาก เกษตรกรมีพื้นที่อยู่ปลายคลองส่งน้ำและกลางคลองส่งน้ำได้รับน้ำไม่เพียงพอ มีพื้นที่ในการทำการเกษตรอยู่ในช่วง 20-25ไร่ ไม่มีภาระเนื่องจากการเช่าพื้นที่ทำการเกษตร เป็นต้น

ยีนดีที่จะจ่ายในราคา 100-500 บาท/ไร่/ปี คิดเป็นร้อยละ 6.25 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจาก เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการเช่าพื้นที่ทำการเกษตรด้วยไม่ได้เก็บผลผลิตไว้ทำพันธุ์และบริโภคจึงทำให้มีรายมาก เป็นต้น

ยีนดีที่จะจ่ายในราคา 30-500 บาท/ไร่/ฤดู คิดเป็นร้อยละ 6.25 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจาก เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 10 ไร่ ไม่มีภาระเนื่องจากการเช่าพื้นที่เสียค่าใช้จ่ายในการนำน้ำมาใช้เพื่อการเกษตร เป็นต้น

ยีนดีที่จะจ่ายในราคา 1 บาท/ลบ.ม./ปี คิดเป็นร้อยละ 3.12 ของเกษตรกรที่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ปัจจัยเนื่องจาก เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตร 30 ไร่ ที่เป็นของตัวเอง มีรายได้มากกว่าต้นทุน มีพื้นที่หลายแปลงโดยแต่ละแปลงไม่ได้อยู่ที่ต้น

คลองส่งน้ำและต้นคูส่งน้ำ มีภาระหนี้สินมาก เป็นต้น

ส่วนเกษตรกรที่คิดเป็น ร้อยละ 46.67 ของเกษตรกรทั้งหมด 60 ครัวเรือน ที่ไม่เต็มใจจะจ่ายค่าชลประทาน ให้เหตุผลว่า รายจ่ายในการทำนาสูงและคิดว่าเราจ่ายภาษีแล้วทำไมต้องเสียค่าน้ำอีก ปกติใช้น้ำไม่เคยเสียก็เลยไม่อยากจ่าย ไม่อยากเพิ่มภาระให้กับตัวเอง ไม่กล้าตัดสินใจเพราะเป็นพื้นที่เช่า เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเกษตรกรที่ ตำบล ดอนแสลบ และ ตำบล สระลงเรือ ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์และขอขอบคุณโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวนที่สนับสนุนให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ในอำเภอห้วยกระเจา และภาคีวิชาวิศวกรรมชลประทาน คณะวิศวกรรมศาสตร์ กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่สนับสนุนทุนวิจัย

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงประเภทหนังสือ

คุณชูชีพ พิพัฒน์ศิริ.2542-2543.ศึกษาการบริหารจัดเก็บค่าน้ำ.มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารอ้างอิงประเภทวิทยานิพนธ์

ปรีดาภรณ์ วัฒนรัตน์.2544.การศึกษาความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจและการจัดเก็บค่าชลประทาน ของโครงการอ่างเก็บน้ำโปร่งขุนเพชร จังหวัดชัยภูมิ.วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วราภรณ์ มานะตระกูล.2545.ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระค่าน้ำชลประทานของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่โครงการชลประทานน้ำเค็มเพื่อการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

อ่าวคุ้งกระเบน อ่าวเก่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สรุพงษ์ พวงคต.2553.ความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยศาลา จังหวัดศรีสะเกษ.วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อชนี วรรณมาศ. 2548.แนวทางในการกำหนดค่าน้ำชลประทาน เพื่อการเกษตร กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา คลองเพรียว-เสาให้ จังหวัดสระบุรี.วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

